

Nádas Sándor

Nagymama törölve

Sárközi Mátyás: Margit

Nincsen abban semmi kárhoztató, ha valaki jól sáfárkodik a családfájával. Hogy kihasználja azt az előnyt, amit az otthoni történetek és főleg az otthoni dokumentumok, levelek, fényképek kínálnak. Ráadásul az előny még nem végeredmény. Az, hogy az ember mit hoz ki belőle, már elszántságától, szorgalmától, tehetségétől, odaadásától függ. (Hogy csak két, jellegzetes példát említsünk: érdemes volna összevetni, hogyan dolgozza föl Hunyady Sándor az apja alakját, s aztán hogyan teszi ugyanezt az unokaöccse, Alexander Brody – és éppen így, hogy miképpen viszonyul prózistaként az apja emlékéhez Karinthy Ferenc, és miképpen a fia, Márton. Mindkét esetben az történik, hogy aki erősebb írói tehetséggel rendelkezik, szépirodalmi térbe emeli a témát, míg aki kevésbé erős az alkotásban, a dokumentarizmus felé mozdul el. Csak mellékesen jegyzem meg, hogy mindkét eljárás eredményezhet remekműveket.)

Sárközi Mátyás gazdagon terített asztalhoz ülhetett, amikor a családi kosárból kívánt szemezgetni. Akinek Sárközi György az apja, Molnár Márta az anyja, Vészi Margit a nagyanyja és Vészi József a dédapja, annak igazán nem lehet gondja a témaválasztásra. És akkor még nem beszéltünk Molnár Ferencről, aki – nagyapaként – önmagában megérdemel egy egész életművet. Sárközi Mátyás pályája második felében fedezte fel ezt a lehetőséget (ez is természetes, az ember, fiatalon, igyekszik a saját lábára állni, a saját hangját megtalálni, és nem az ősök lába nyomát kutatni – vannak e tekintetben egészen extrém esetek is, Hunyady egyetlen sort sem tudott leírni, amíg az apja élt, és Karinthy Ferenc is akkor lett íróvá, amikor az apja már meghalt: igaz, őt életrajzi elemek is segítették), de azóta, hogy felfedezte, igazán ráérzett a dolog ízére. A kezdetet a Levelek Zugligetből című kötet jelentette, ahol az anyja életének utolsó időszakát igyekszik bemutatni (a szerző fiatalemberként ötvenhatban hagyja el Magyarországot, attól kezdve levelekben érintkezik az itthoniakkal, elsősorban az édesanyjával), aztán

jött a Liliom három asszonya, mely Molnár Ferenc feleségeit és feleségszerű kapcsolatait veszi sorra, aztán a Ládafia-történelem, idén pedig Margit címmel adott ki egy karcsú kötetet, a Kortárs könyvkiadó elegáns levelező-sorozatában.

Akik ismerik Vészi Margit életének főbb eseményeit (például éppen a Sárközi Mátyás korábbi munkájából), azok nyilván azzal a céllal veszik kezükbe e kötetet, hogy választ kapjanak arra a kérdésre, miben állott ennek az asszonynak a különös varázsa. Mitől volt az, hogy Adytól Molnár Ferencen át Pucciniig annyi szellemóriás vonzódott hozzá, hogy ő volt a múlt századforduló Magyarországának Alma Mahlere, hogy férfiak sora kereste a kegyét rendületlenül, s ő többségüket gond nélkül kosarazta ki. (Azért egy olasz bárói címnek, s a vele járó vagyonnak igent mondott, igaz, végül az a kapcsolat, az a vagyon is elporladt a kezében.)

Attól tartok, ez a kötet adós marad a válasszal. Nem gondolom, persze, hogy ezért a szerzőt kellene hibáztatnunk. Talán inkább a körülményeket. Az a helyzet, hogy mire az unoka felveszi a rendszeres kapcsolatot nagyanyjával, addigra Vészi Margit, az egykori ünnepelt múzsa, festőművész és filmszakember nyomorgó nyugdíjasként és a spanyolországi Alicantéban, s azért ott, mert jelképes amerikai nyugdíjából csak ott tud megélni. Ez már nem az az asszony, akiről Ady a *Margita élni akart* írta, sem Molnár Liliomának Julikája, és nemcsak azért, mert elszálltak az évek. Vészi Margit egész életét úgy töltötte el, hogy elhitette magáról – s maga is elhitte – : tehetséges művész, csak még nem találta meg azt a formát, amiben igazán kiteljesedhetne. Ez az (ön)kép kellett ahhoz, hogy – ha csak rövid időre is – méltó társa lehessen a legnagyobbaknak. S ez az (ön)kép kellett ahhoz is, hogy a gyermeknevelést, mint tehetségéhez és helyzetéhez méltatlan dolgot, egész életében negligálja. (Hogy ezt a lánya hogyan dolgozta fel, bőséges adalékot találunk rá a zugligeti levelekben.) Hanem az életút bizony nem igazolta Vészi Margitot: mi már csak egy betegeskedő, garasoskodó, zsémbes öregasszonyt látunk, aki után semmi más nem marad, csak néhány levél, melyet az unokájának írt. És akinek még akkor is az a legfőbb törekvése, hogy ne legyen belőle nagymama, mert az nem illik a szerepéhez: picimamának szólíttatja hát magát, egy nyelvi leleménnyel vágva át a nyakára tekeredő (gordiuszi) csomót.